

LIBRI I. SECT. I. CAPVT VIII.

De
*Temperie medicamentorum
frigida.*

VI contrariorum igitur facile patet, quænam sint & dicantur *frigida*; ea nempe quæ tantum abest, vt sulphur sanguinis exalcent, rarefaciant & in motum expandant, vt potius id ipsum deprimant, obtundant, debilitent & refrenent.

Idque videmus per mechanicam quasi, quomodo inuicem calida frigidis medicamenta sint opposita, vt acida obtundant, amara, vt figant acria, vt oleosa acidis in effectu, & hæc illis sint aduersa, atque textura variant mirum quantum.

Hinc duobus modis frigida spectata, 1. *præuatiue* talia sunt, quæ non obtinent particulas actiuas, sanguinem in motum & calorem cientes, sed potius his, sulphure & mercurio, sunt destituta, 2. *positiue*, quæ moleculis & particulis in temperiem calidam inducentibus aduersantur, easdemque eminenter domare apta nata sunt.

Ea vero tria speciatim nominantur, duo passiuæ illa, vt aqua & terra, vnum vero actiuum, acidum rarefacienti alcali contrarium.

Hinc facile fuit regula: Quæcunque sunt terrea, aquea, acida, illa refrigerant vniuoce, & primaria intentione.

Refrigerant 1. *aquea*, serum augendo, & distemperando sanguinem. Vt enim hæc ipsa sulphur distemperant, & salia copiosa dilutione eneruant; ita & exorientem & adauctum in gradu & qualitate calorem in corpore, dictis illis prædominantia, diluunt eadem, & consequenter calorem demulcent, & freno quasi cohibent. Hinc exhausto per purgantia nimis sero & sitis oritur & calor; hinc æstuante corpore & sitis vexat ægros, indicio manifesto, quo indigeat natura, feri nempe sufficienti quantitate.

sup

E 2

&

& contemperatione. Faciunt hocigitur aquæ simpl. & destillata, qua tales, non spirituosa, succi, & alia, imprimis vero si qualitate alia sint obfignata iuuante. Sic (1.) quæcunque aquea simul sunt & nitrosa, vt serum lact. capr. f. & destill. (2.) quæcunque aquea & acidula simul, vt succus cydon, iulebi; illa magis refrigerant. Sic (3.) quæcunque sunt sulphur-aquea; quæcunque (4.) sunt concentrata aquea, illa itidem refrigerant. Istorum exempla præbent sem. papau. sem. 4. frig. mai. recentia, & ex his parata emulsiones refrigerantes & confortantes, alterantes; horum gelatina, gummata, tragac. arab. Cornu Cerui, albumen oui, mucilagines.

Refrigerant 2. *acida*, & his affinia nitrosa, austera, acerba, styptica omnia, quatenus eadem caloris & motus principia in corpore, sal volatile & sulphur, domant, infringunt, obtundunt & figunt. Acida id præstant vegetabilia & mineralia, acetosa, spiritus salis, vitrioli, sulphuris, clyssus $\frac{3}{4}$ ii, tinctura ros. viol. Seu, vt itidem distinctius procedamus, faciunt id (1.) acida aquosa iam dicta; (2.) acido-sulphureo-terrea, vt sunt instar omnium nitrosa, quæ quadratis particulis suis etiam in lingua frigus exprimunt, item nitrosa ex plantarum genere, parietaria, & oleracea pleraque, quæ simul particulis aqueis sunt facta. (3.) Acido-terrea, quæ ipsa sunt austera, tormentilla, bistorta &c. (4.) acida-terrea-aquosa, vt alumen &c.

Refrigerant 3. *terrea, terrosa*, insipida, & sensu medico dulcia, quæcunque demum fuerint, quatenus absorbent & præcipitant humores biliolos in motum actos. Faciunt id (1.) terrea proprie dicta seu *nat. terrea* talia, vt lac luna, lap. bez. conchæ, mater perlar. lapides. (2.) Terrea mucilaginea, terra lemnia, sigill. quæ lentore pollent. (3.) Terrea-acidula, vt ligna, sandalum, fl. rosarum &c.

Refrigerant (4.) sed noxie virosa, quæ dicta illa possident quidem, sed ita mixta, vt statui vitali sint contraria, suffocent, & obnubilent spiritus & calidum.

Vñ vero non consistendum est imprimis solis qualitatibus in alterando, non in solo effectu, sed producente; ita frigida quoque

que sunt alia directe, vniuoce talia, alia indirecte, mediate, æquivoce, triplicis generis. Refrigerant se. hoc pacto 1. causam tollendo dissipatiua, & poros referantia, & halituositate sua exhalationem procurantia; exterius spiritus vini, intus & extus camphora, it. diaphoretica, quæ disiciunt in motum aptos humores. 2. præcipitantia tum frigida terrea, tum alia, quæ cum dictis etiam ex parte conueniunt, partim differunt, vnde huc referre possumus sulphurea, lac sulphuris, fl. sulphuris, quæ licet calida sint, in febre hæctica phthifica tamen conueniunt, quatenus absorbent acrimoniam salinam & vlcustollunt. 3. aperientia, quod exemplo amarorum, inprimis cichorii patet, imo & purgantium, rhab. v. g. gialapa & alia sunt calida, & tamen calorem tollunt, ablata causa febris, bile, pituita, salibus fermentatiuis, qua ablata necessum est calorem expirare.

Plus scilicet sapit medicus quam vulgus, vnde quod barbaries in medicinam irruerit, huic quoque cause, si non potissimum, multum tamen debetur, quod solis qualitatibus abstractiue consideratis acq̄uerint, neglectis principiis chemicis & interiori nucleo. Et illuc quoque fere referri potest dubium vulgo motum, an acida v. g. acetum ipsum, sint calida, an frigida? Ita acetum non frigidum sed calidum asserunt plurimi, contra Galenum, qui id recte frigidum statuit, quod acrimonia & mortificatio, adde in aliis erosio, rubefactio, caustica vis sit manifesta, quæ sint effectus ignis analogi, adeoque calidi.

Repetendum h. l. nihil dici calidum debere, nisi quod effectum talem in corpore edit, calorem innatum intendit in toto. Id vero non præstant acida, licet in parte videantur calorem quendam conciliare, quod tamen fit per accidens, quatenus asperis spiculis infixis figitur quasi ibi sanguis & subsistere cogitur, vnde ab erosione dolor, a dolore calor & rubor confurgit. Hinc distinximus inter calida sulphurea, & calida salina, illa vocando, quæ particulas habent restaurando calori & intendendo idoneas, hæ quæ minus; illa κατ' ἐξοχήν dicuntur calida, hæ restricte, & secundum quid, vnde aromata etiam seu quæ sale volat. & sulphure simul pollent, magis calefaciunt, quam sal volat.

sibi relictum. 2. inter usum internum & externum, vel toti & parti debitum; quod ex dictis patet.

Ita vero longe melius res expediri & intelligi potest, quam si dicamus, esse calida per se, id enim fallit, refrigerare per accidens, potius enim contrarium verum est. Vt videmus nihil magis flammæ esse contrarium, quam acetum; ita & in corpore nihil acidis magis calorem extinguit.

Idem etiam valet de nitrosis, neque enim de nihilo plane est, quod Democritus ad figuras sapores retulit, si simul non tam externæ solum huius qualitatis, sed & interioris, texturæ habeatur ratio.

Ex dictis vero facile gradus frigidorum & ordines patere queunt; qui differunt pro externo vel interno applicationis usu. Vt enim, tactu teste, dantur *frigoris & frigidorum corporum gradus*, secundum quos etiam effectus diuersus confargit; ita quoque ex recensione dictorum quoad internum usum gradus facile perspicuntur. *Primo gradus frigida sunt aquea, terrea, plantæ nitrosæ, subacidæ, ut violaria, parietaria; reliqua pro horum modulo secundo, tertio & ulteriori gradu, adeoque omnino ultra primum gradum refrigerant acetum, & spiritus acidi salini, contra ac nonnullis visum est.*

Cum igitur & hæc satis actiua sint, merito & in horum usu medio tutissimus ibis. Sunt frigida antidotum calidi & oppositum in effectu, hinc poros coarctant, exhalationem prohibent, illapsum abarcent, motum humorum quasi concentrant, unde præbent medicis *incrassantia, coagulantia, repellentia, defendentia, intercipientia, ambustis debita, & corrodentibus, quin & narcotica, quatenus spirituum impetum refrænant.* De quibus agit Hippocr. 5. aph. 23. *Frigido, inquiens, in his utendum, unde fluit aut fluxurus est sanguis; non quidem eodem loci, sed circa ea loca unde influit, (exemplo hæmorrhagiæ narium, ubi frontalia & anacollemata profunt) partium, pergit, ardoribus inflammationibusque ad rubrum colorem tendentibus ex recenti sanguine (in principio) eadem profunt; inueterata vero frigidum nigrefacit. Erysipelas etiam non exulceratum (terrea & sicca, non item*

item

item aquea & acida) iuuat. Quibus vero minus conueniat frigida, *seq. aph. 24.* addit: frigida (actu talia, cruda, item acida, nitrofa) pectori inimica, tussesque mouent, sanguinis fluxiones & catarrhos caufantur.

Vtut vero (1.) patiora fint frigida calefacientibus, cum magis ordinarie succendiculis egeat calor & fomite, quam extinguentibus, quod depletione sanguinis quoque fieri potest; illa tamen satis sunt actiua & sufficientia.

(2.) Frigida magis vniversaliter alterant, quatenus æquali & generali modo calori modum dicunt, qui in corpore prædominatur & vbique actiuus est, vbi præsidet, & hæc illa architectatur pro viscerum diuersis modulis. Specifica vero cum sint, quæ calidum huius vel illius visceris respiciant, in quo sanitas & vita consistit, idem de frigidis expectari nequit; sed illa moderantur potius caloris excedentis hic illic additum gradum & qualitatem.

Frigida quarto gradu, præterquam actu talia & externa, non dantur, proprie loquendo, si de qualitibus eorundem manifestis sit sermo; opium enim & similia stupefactoria non sunt frigida, quod falso olim putarunt, vnde in compositionibus philoniorum & aliis, imo in ipsa theriaca plura aromata calida, loco correctorii addiderunt frustra.

LIBRI I. SECTIO I. CAPVT IX.

De

Temperie medicamentorum humida & sicca.

VT vero calida & frigida calidum innatum, seu sanguinem, eiusque partes oleosas contemperant, illa restaurando, hæc refrenando; ita idem quoque in qualitibus passiuis valet, quippe quæ humidum radicale, vitale nutritibile serum, alterant, humida sc. & sicca; illa augendo, hæc imminuendo.

Pro-